

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики Верховного Суду
щодо розгляду справ у сфері захисту
прав громадян, які постраждали
внаслідок Чорнобильської катастрофи

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за 2018–2020 роки

ЗМІСТ

I. Призначення пенсії на підставі Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»	4
1.1. Про зарахування до страхового стажу періоду догляду за пенсіонером для призначення пенсії зі зменшенням пенсійного віку як учаснику ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС	4
1.2. Про підтвердження участі особи в ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС для призначення пенсії на підставі статті 55 Закону № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»	6
1.3. Про підтвердження факту проживання (роботи) на забрудненій території для призначення пенсії на підставі статті 55 Закону № 796-XII	8
1.4. Про підтвердження факту роботи особи в зоні відчуження для призначення пенсії зі зменшенням пенсійного віку	10
1.5. Про призначення пенсії зі зниженням пенсійного віку в разі втрати посвідчення потерпілого від наслідків Чорнобильської катастрофи	12
II. Перерахунок пенсії особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	15
2.1. Про підвищення до пенсії непрацюючим пенсіонерам у розмірі, визначеному статтею 39 Закону № 796-XII	15
2.2. Про перерахунок основної пенсії позивачеві, який є потерпілим внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, у розмірі не нижчому від розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, відповідно до частини першої статті 28 Закону № 1058-IV	18
2.3. Про відшкодування заподіяної внаслідок ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС шкоди при обчисленні пенсії військовослужбовців	20
2.4. Про збільшення розміру пенсії для громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, за кожний повний рік стажу роботи понад установлений для них мінімальний трудовий стаж для призначення пенсії	22
2.5. Про перерахунок пенсії з урахуванням доплати за несення служби в зоні відчуження Чорнобильської АЕС	24
III. Визначення статусу постраждалого від Чорнобильської катастрофи	27
3.1. Про встановлення статусу особи, постраждалої внаслідок Чорнобильської катастрофи категорії 1	27
3.2. Про встановлення статусу інваліда війни внаслідок отримання захворювання, пов'язаного з виконанням робіт з ліквідації наслідків на Чорнобильській АЕС	29

3.3. Про підстави для визначення статусу громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	31
3.4. Про визначення умов для отримання посвідчення особи, яка постраждала в наслідок Чорнобильської катастрофи, категорії 1	33
IV. Виплата компенсацій та надання пільг постраждалим від аварії на ЧАЕС	35
4.1. Про нарахування та виплату щомісячної грошової допомоги у зв'язку з обмеженням споживання продуктів харчування місцевого виробництва й особистого підсобного господарства особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, відповідно до статті 37 Закону № 796-ХІІ	35
4.2. Про забезпечення громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, путівками на санаторно-курортне лікування	37
4.3. Про виплату одноразової компенсації дружинам померлих громадян, смерть яких пов'язана із Чорнобильською катастрофою	39
4.4. Про розмір компенсації витрат на проїзд особам, віднесеним Законом України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» до категорії 1	41

I. Призначення пенсії на підставі Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»

1.1. Про зарахування до страхового стажу періоду догляду за пенсіонером для призначення пенсії зі зменшенням пенсійного віку як учаснику ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС

Під час застосування пункту «ж» статті 3 та пункту «є» статті 56 Закону України «Про пенсійне забезпечення» слід виходити з того, що сам по собі догляд за пенсіонером, незалежно від його віку, за відсутності висновку медичного закладу про потребу в сторонньому догляді не може бути підставою для зарахування періодів такого догляду до стажу роботи, який дає право на призначення пенсії за віком

31 липня 2019 року Верховний Суд у складі судової палати для розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Надвірнянського об'єднаного управління Пенсійного фонду України Івано-Франківської області на постанову Надвірнянського районного суду Івано-Франківської області від 24 березня 2017 року та ухвалу Львівського апеляційного адміністративного суду від 06 червня 2017 року у справі № 348/2357/16-а (провадження № К/9901/20270/18) за позовом ОСОБА_1 до Надвірнянського об'єднаного управління Пенсійного фонду України Івано-Франківської області про визнання дій неправомірними, зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідач відмовив позивачу у призначенні пенсії на підставі статті 55 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28.02.1991 № 796-XII (далі - Закон № 796-XII) із зменшенням пенсійного віку на 10 років. Позивач вважав, що як учасник ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, має право на призначення такої пенсії. Крім того у зв'язку із здійсненням догляду за особами пенсійного віку, має право на зарахування до загального стажу період догляду за вказаними особами.

Постановою Надвірнянського районного суду Івано-Франківської області, залишеною без змін ухвалою Львівського апеляційного адміністративного суду, позов задоволено.

Суди виходили з того, що відсутність у позивача всіх первинних документів не може бути підставою для відмови позивачу в його законному праві на призначення пенсії із зменшенням пенсійного віку, оскільки основним документом, який підтверджує статус громадянина, який постраждав внаслідок Чорнобильської катастрофи, та надає право користування пільгами, встановленими Законом № 796-XII, у тому числі призначення пенсії зі зменшенням пенсійного віку, встановленого для одержання державних пенсій, є посвідчення "Учасник ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС".

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував судові рішення судів попередніх інстанцій, і ухвалив нове рішення про відмову в задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

Розгляд справи зумовлений необхідністю відступити від висновку щодо застосування норм права в подібних правовідносинах, викладеного в постановах Верховного Суду від 22 листопада 2018 року у справі № 348/375/17, від 23 квітня 2019 року у справі № 593/1452/16-а у яких Верховний Суд дійшов висновків щодо можливості зарахування до стажу позивача періодів його догляду за пенсіонерами на підставі документів, які підтверджують лише сам факт такого догляду.

Судова палата відступила від висновку щодо застосування пункту «ж» статті 3 та пункту «є» статті 56 Закону № 1788-XII з огляду на таке.

За правилами статті 55 Закону № 796-XII призначення та виплата пенсій провадиться відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 № 1058-IV (далі – Закон № 1058-IV) і цього Закону.

Відповідно до частини першої статті 26 Закону № 1058-IV (в редакції станом на час виникнення спірних правовідносин) особи мають право на призначення пенсії за віком після досягнення віку 60 років та наявності страхового стажу не менше 15 років.

При цьому частиною першою статті 55 Закону № 796-XII передбачено право на зниження окремим категоріям передбаченого статтею 26 Закону № 1058-IV пенсійного віку.

Водночас незмінною залишається вимога закону щодо наявності в особи необхідного мінімального страхового стажу для призначення пенсії за віком.

Таким чином, за відсутності необхідного мінімального страхового стажу особі не може бути призначено пенсію зі зниженням пенсійного віку відповідно до статті 55 Закону № 796-XII навіть за умови підтвердження факту участі в ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС у відповідні періоди.

У справі, що розглядається, позивач не маючи необхідного страхового стажу звернувся до суду з вимогою зобов'язати відповідача зарахувати до його страхового стажу періоди догляду за пенсіонерами і в ході розгляду справи судами попередніх інстанцій факт догляду позивача за пенсіонерами знайшов своє підтвердження.

В той же час за змістом пункту «ж» статті 3 та пункту «є» статті 56 Закону України «Про пенсійне забезпечення» від 05.11.1991 № 1788-XII (далі – Закон № 1788-XII) до стажу роботи зараховуються періоди догляду не за будь-яким пенсіонером, а лише за тим, який потребує такого догляду.

При цьому, потреба в такому догляді має бути підтверджена відповідним висновком медичного закладу.

За змістом пункту «ж» статті 3 та пункту «є» статті 56 Закону № 1788-XII до стажу роботи зараховуються періоди протягом якого особа була зайнята суспільно корисною працею у вигляді догляду за іншими особами.

До числа таких осіб належать інваліди 1 групи, діти-інваліди та пенсіонери, які за висновком медичного закладу потребують постійного стороннього догляду.

Таким чином, саме стан здоров'я є тим критерієм, за яким зазначених осіб віднесено до категорії осіб, час догляду за якими зараховується до стажу роботи.

Непідтвердження статусу особи з інвалідністю 1-ої групи, статусу дитини-інваліда чи статусу пенсіонера, який за медичним висновком потребує стороннього догляду, виключає можливість зарахування періоду догляду за ними до стажу роботи.

За таких обставин Верховний Суд дійшов висновку, що під час застосування пункту «ж» статті 3 та пункту «е» статті 56 Закону № 1788-XII слід виходити з того, що сам по собі догляд за пенсіонером, незалежно від його віку, за відсутності висновку медичного закладу про потребу в сторонньому догляді, не може бути підставою для зарахування періодів такого догляду до стажу роботи, який дає право на призначення пенсії за віком.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 31 липня 2019 року у справі № 348/2357/16-а можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83413146>.

1.2. Про підтвердження участі особи в ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС для призначення пенсії на підставі статті 55 Закону № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»

Факт участі особи в ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС може бути підтверджений будь-якими первинними документами.

Для підтвердження участі військовослужбовця в ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС не має значення той факт, що військова частина, у якій він проходив службу, не розташовувалася в зоні відчуження

24 липня 2018 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Кременчуцького об'єднаного управління Пенсійного фонду України Полтавської області на постанову Автозаводського районного суду м. Кременчука Полтавської області від 31 травня 2017 року та ухвалу Харківського апеляційного адміністративного суду від 17 жовтня 2017 року у справі № 524/2062/17 (провадження № К/9901/24560/18) за позовом ОСОБА_2 до Кременчуцького об'єднаного управління Пенсійного фонду України Полтавської області про визнання рішення неправомірним та зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідач відмовив позивачу у призначенні пенсії на підставі статті 55 Закону № 796-XII із зменшенням пенсійного віку на 10 років у зв'язку з відсутністю інформації щодо періодів роботи, населених пунктів чи об'єктів, де позивачем проводились роботи по ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС.

Постановою Автозаводського районного суду м. Кременчука, залишеною без змін ухвалою Харківського апеляційного адміністративного суду, позов задоволено.

Суди виходили з того, що матеріалами справи підтверджено участь позивача в ліквідації наслідків аварії ЧАЕС саме в достатній кількості днів в 1986 році, що відповідно до приписів статті 55 Закону № 796-XII є підставою для призначення пенсії із зменшенням пенсійного віку, встановленого статті 26 Закону № 1058-IV.

Верховний Суд залишив судові рішення судів попередніх інстанцій без змін, а касаційну скаргу без задоволення.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно з абзацом сьомим підпункту "г" пункту 7 Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", затвердженим постановою правління Пенсійного фонду України від 25 листопада 2005 року № 22-1, документами, які засвідчують особливий статус особи є: посвідчення учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та довідка про період (періоди) участі в ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС за формою, затвердженою постановою Державного Комітету СРСР по праці та соціальних питаннях від 9 березня 1988 року № 122, або довідка військової частини, в складі якої особа брала участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, або довідка архівної установи, або інші первинні документи, в яких зазначено період роботи, населений пункт чи об'єкт, де особою проводились роботи по ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС; посвідчення потерпілого від Чорнобильської катастрофи та довідка про період (періоди) проживання (роботи) на цих територіях, видана органами місцевого самоврядування (при призначенні пенсії із застосуванням норм статті 55 Закону № 796-XII).

Отже, законодавець встановив перелік документів, що підтверджують участь особи у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, який не обмежується лише довідкою форми № 122, а навпаки такий факт може бути підтверджений будь-якими первинними документами.

Документами, що підтверджують статус громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та надають право користування пільгами, встановленими цим Законом, є посвідчення "Учасник ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС" та "Потерпілий від Чорнобильської катастрофи".

Такі документи, як довідки про період роботи (служби) у зоні відчуження, відповідно до статті 15 Закону № 796-XII є лише підставою для визначення статусу учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

Колегія суддів Верховного Суду прийшла до висновку, що небезумовне співпадання участі позивача в ліквідації аварії на ЧАЕС, що міститься в наданих ним первинних документах, свідчить на користь позивача, оскільки загалом підтверджується необхідна кількість днів перебування в зоні відчуження у 1986 році, що дає право на призначення пенсії за зниженням пенсійного віку на 10 років.

Також Верховний Суд зазначив, що дислокація військової частини не в зоні відчуження не позбавляє особу можливості брати участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, а така участь підтверджується рештою доказів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 липня 2018 року у справі № 524/2062/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75485507>.

1.3. Про підтвердження факту проживання (роботи) на забрудненій території для призначення пенсії на підставі статті 55 Закону № 796-XII

Єдиним документом, що підтверджує статус потерпілого від Чорнобильської катастрофи, учасника ліквідації наслідків на Чорнобильській АЕС та надає право користування пільгами, встановленими Законом № 796-XII, зокрема призначення пенсії зі зменшенням пенсійного віку, встановленого для одержання державних пенсій, є посвідчення «Учасник ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС» або «Потерпілий від Чорнобильської катастрофи». Довідки про період роботи (служби) у зоні відчуження, про евакуацію, відселення, самостійне переселення, про період проживання та роботи на забруднених територіях тощо є лише підставами для визначення в установленому порядку статусу учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС або потерпілих від Чорнобильської катастрофи

30 вересня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Сарненського об'єднаного Управління Пенсійного фонду України Рівненської області на постанову Сарненського районного суду Рівненської області від 29 серпня 2017 року та ухвалу Житомирського апеляційного адміністративного суду від 30 жовтня 2017 року у справі № 572/1921/17 (провадження № К/9901/30229/18) за позовом до Сарненського об'єднаного Управління Пенсійного фонду України Рівненської області про визнання протиправним та скасування рішення про відмову в призначенні пенсії за віком та зобов'язання призначити пенсію зі зниженням пенсійного віку.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідач відмовив позивачу у призначенні пенсії на підставі статті 55 Закону № 796-XII із зменшенням пенсійного віку, у зв'язку з тим, що записи трудової книжки позивача та інші надані ним документи, не підтверджують того, що в період з 01 квітня 1986 року по 1993 рік позивач постійно працював в зоні посиленого радіоекологічного контролю, яку відповідно до постанови Кабінету Міністрів Української РСР № 106 від 23 липня 1991 року віднесено до зони гарантованого добровільного відселення, а тому, за висновком відповідача ОСОБА_1 не має права на призначення пенсії зі зниженням пенсійного віку, як особа, яка потерпіла внаслідок аварії на ЧАЕС з підстав відсутності документів підтверджуючих факт проживання на території зони посиленого радіоекологічного контролю документів.

Постановою Сарненського районного суду Рівненської області, залишеною без змін ухвалою Житомирського апеляційного адміністративного суду, позов задоволено.

Суди виходили з того, що позивач у встановленому порядку звернувся до відповідача із заявою про призначення йому пенсії із зниженням пенсійного віку, та надав на підтвердження такого права відповідні документи, а саме: посвідчення, що доводить про те, що ОСОБА_1 є потерпілим від Чорнобильської катастрофи, та довідку місцевої ради, якою підтверджено періоди проживання на територіях зони посиленого радіологічного контролю понад 4 роки. Таким чином, суди дійшли висновку, що відмова Сарненського об'єднаного Управління Пенсійного Фонду України Рівненської області у призначенні позивачу пенсії не ґрунтується на законі, і є протиправною.

Верховний Суд залишив судові рішення судів попередніх інстанцій без змін, а касаційну скаргу без задоволення.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно статті 65 Закону № 796-ХІІ документами, які підтверджують статус громадян, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, та надають право користуватися пільгами, встановленими цим Законом, є посвідчення «Учасник ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС» та «Потерпілий від Чорнобильської катастрофи».

Згідно із частинами третьою, четвертою статті 15 Закону № 796-ХІІ підставами для визначення статусу потерпілого від Чорнобильської катастрофи є довідка про період проживання, роботи на цих територіях. Видача довідок про період проживання на територіях радіоактивного забруднення, евакуацію, відселення, самостійне переселення - органами місцевого самоврядування. Видача посвідчень провадиться спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською і Севастопольською міськими державними адміністраціями за поданням районних державних адміністрацій. Порядок видачі посвідчень встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Порядком № 22-1 визначено, що документами, які засвідчують особливий статус особи є: посвідчення учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та довідка про період (періоди) участі в ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС за формою, затвердженою постановою Державного Комітету СРСР по праці та соціальних питаннях від 09 березня 1988 року № 122, або довідка військової частини, в складі якої особа брала участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, або довідка архівної установи, або інші первинні документи, в яких зазначено період роботи, населений пункт чи об'єкт, де особою проводились роботи по ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС; посвідчення потерпілого від Чорнобильської катастрофи та довідка про період (періоди) проживання (роботи) на цих територіях, видана органами місцевого самоврядування (при призначенні пенсії із застосуванням норм статті 55 Закону № 796-ХІІ).

З аналізу наведених норм права слідує, що єдиним документом, що підтверджує статус потерпілого від Чорнобильської катастрофи, учасника ліквідації наслідків на Чорнобильській АЕС та надає право користування пільгами, встановленими Законом № 796-XII, зокрема призначення пенсії зі зменшенням пенсійного віку, встановленого для одержання державних пенсій, є посвідчення "Учасник ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС" або "Потерпілий від Чорнобильської катастрофи". Довідки про період роботи (служби) у зоні відчуження, про евакуацію, відселення, самостійне переселення, про період проживання та роботи на забруднених територіях тощо є лише підставами для визначення в установленому порядку статусу учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС або потерпілих від Чорнобильської катастрофи.

Аналогічна правова позиція викладена Верховним Судом України в постановках від 21 листопада 2006 року у справі № 21-1048во06, від 04 вересня 2015 року у справі № 690/23/15-а, Верховним Судом у постанові від 27 лютого 2018 року у справі № 344/9789/17, від 19 вересня 2018 року у справі № 349/536/17, від 19 вересня 2018 року у справі № 308/13277/16-а, від 11 вересня 2019 року у справі № 205/8713/16-а, , від 24 жовтня 2019 року у справі № 152/651/17, 25 листопада 2019 року у справі № 464/4150/17 та від 27 квітня 2020 року у справі № 212/5780/16-а.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 вересня 2020 року у справі № 572/1921/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91883729>.

1.4. Про підтвердження факту роботи особи в зоні відчуження для призначення пенсії зі зменшенням пенсійного віку

Для виникнення в особи права на призначення пенсії зі зменшенням на 10 років пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», така особа повинна довести факт своєї роботи в зоні відчуження (у період до 01 липня 1986 року хоча б один день, з 01 липня 1986 року по 31 грудня 1986 року від 1 до 5 календарних днів)

10 липня 2019 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Тернопільського об'єднаного управління Пенсійного фонду України Тернопільської області на постанову Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 23 березня 2017 року та ухвалу Львівського апеляційного адміністративного суду від 29 травня 2017 року у справі № 607/13930/16-а (провадження № К/9901/36933/18) за позовом ОСОБА_1 до Тернопільського об'єднаного управління Пенсійного фонду України Тернопільської області про визнання протиправним та скасування рішення про визнання дій протиправними.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідач відмовив позивачу у призначенні пенсії на підставі статті 55 Закону № 796-XII із зменшенням пенсійного віку, у зв'язку з тим, що згідно з військовим квитком позивач брав участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС у період з 25 травня 1986 по 11 серпня 1986 року у складі військової частини 21151. Разом із тим, у довідці Державного Галузевого архіву Міністерства оборони України від 23 квітня 1998 року №51/1/2824 зазначено виїзд позивача з військової частини 73448 26 травня 1986 року, але дні виїзду в Чорнобиль і місце дислокації не зазначені.

Постановою Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області, залишеною без змін ухвалою Львівського апеляційного адміністративного суду, позов задоволено.

Суди виходили з того, що позивачем подано достатньо відомостей на підтвердження права на призначення пенсії із зменшенням пенсійного віку відповідно до статті 55 Закону № 796-XII.

Верховний Суд залишив судові рішення судів попередніх інстанцій без змін, а касаційну скаргу без задоволення.

ОЦІНКА СУДУ

Статтею 10 вказаного Закону № 796-XII передбачено, що учасниками ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС вважаються громадяни, які безпосередньо брали участь у будь-яких роботах, пов'язаних з усуненням самої аварії, її наслідків у зоні відчуження у 1986-1987 роках незалежно від кількості робочих днів, а у 1988-1990 роках - не менше 30 календарних днів, у тому числі проведенні евакуації людей і майна з цієї зони, а також тимчасово направлені або відряджені у зазначені строки для виконання робіт у зоні відчуження, включаючи військовослужбовців, працівники державних, громадських, інших підприємств, установ і організацій, незалежно від їх відомчої підпорядкованості, а також ті, хто працював не менше 14 календарних днів у 1986 році на діючих пунктах санітарної обробки населення і дезактивації техніки або їх будівництві.

Відповідно до статті 55 Закону № 796-XII особам, які працювали на територіях радіоактивного забруднення, пенсії надаються із зменшенням пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" від 09 липня 2003 року № 1058-IV (далі – Закон № 1058-IV), зокрема, учасникам ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, які працювали у зоні відчуження з моменту аварії до 01 липня 1986 року, незалежно від кількості робочих днів, а з 01 липня 1986 року по 31 грудня 1986 року - не менше 5 календарних днів, пенсійний вік зменшується на 10 років.

Частиною першою статті 26 Закону № 1058-IV передбачено, що особи мають право на призначення пенсії за віком після досягнення віку 60 років та наявності страхового стажу не менше 15 років.

На підставі аналізу зазначених норм Верховний Суд дійшов висновку, що для виникнення в особи права на призначення пенсії із зменшенням на 10 років пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону № 1058-IV, така особа повинна

довести факт своєї роботи у зоні відчуження (у період до 01 липня 1986 року хоча б один день, з 01 липня 1986 року по 31 грудня 1986 року від 1 до 5 календарних днів).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 липня 2019 року у справі № 607/13930/16-а можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82937803>.

1.5. Про призначення пенсії зі зниженням пенсійного віку в разі втрати посвідчення потерпілого від наслідків Чорнобильської катастрофи

Втрата посвідчення потерпілого від наслідків Чорнобильської катастрофи і неможливість отримання його дубліката не можуть бути підставою для позбавлення особи права на призначення пенсії зі зниженням пенсійного віку відповідно до статті 55 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»

18 березня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу представника ОСОБА_1 на постанову Київського апеляційного адміністративного суду від 25 квітня 2017 року у справі № 381/5143/16-а (провадження № К/9901/17587/18) за позовом ОСОБА_1 до Фастівського об'єднаного управління Пенсійного фонду України Київської області про визнання дій протиправними, скасування рішення та зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідач відмовив позивачу, який має статус постраждалого від Чорнобильської катастрофи, у призначенні пенсії на підставі статті 55 Закону № 796-XII із зменшенням пенсійного віку, у зв'язку з ненаданням посвідчення «Потерпілого від Чорнобильської катастрофи».

Постановою Фастівського міськрайонного суду Київської області позов ОСОБА_1 задовольнив.

Суд першої інстанції виходив з того, що факт проживання позивача в зоні посиленого радіологічного контролю підтверджений належними документами, а втрата відповідного посвідчення і неможливість отримання його дубліката не можуть бути підставою для позбавлення його права на призначення пенсії зі зниженням пенсійного віку, відповідно до статті 55 Закону № 796-XII.

Київський апеляційний адміністративний суд скасував постанову Фастівського міськрайонного суду Київської області та прийняв нову постанову, якою у задоволенні адміністративного позову ОСОБА_1 відмовив.

Апеляційний суд виходив з того, що для призначення позивачу пенсії за віком із застосуванням норм статті 55 Закону № 796-XII до заяви останньому необхідно було подати: посвідчення потерпілого від Чорнобильської катастрофи та довідку про період (періоди) проживання (роботи) на територіях радіоактивного забруднення, видану органами місцевого самоврядування (підприємствами,

установами, організаціями), що ОСОБА_1 здійснено не було, а тому відповідач правомірно відмовив у призначенні пенсії за віком, відповідно до статті 55 Закону № 796-XII.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, постанову Київського апеляційного адміністративного суду скасував і залишив в силі постанову Фастівського міськрайонного суду Київської області.

ОЦІНКА СУДУ

Перелік необхідних документів для призначення пенсії передбачений Порядком подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", який затверджений постановою правління Пенсійного фонду України від 25 листопада 2005 року № 22-1.

Згідно з п.п. «г» п. 7 вказаного Порядку, для призначення пенсії за віком до заяви додаються наступні документи, що підтверджують особливий статус особи: посвідчення потерпілого від Чорнобильської катастрофи та довідка про період (періоди) проживання (роботи) на цих територіях, видана органами місцевого самоврядування (при призначенні пенсії із застосуванням норм статті 55 Закону № 796-XII).

Відповідно до частини 4 статті 65 Закону № 796-XII (в редакції станом на дату видачі позивачу райдержадміністрацією посвідчення - 13.01.1995), видача посвідчень особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи провадиться Міністерством у справах захисту населення від наслідків аварії на Чорнобильській АЕС України, Радою Міністрів Республіки Крим, державними адміністраціями областей, Київською і Севастопольською міськими державними адміністраціями за поданням районних державних адміністрацій. Порядок видачі посвідчень встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до Постанови КМ України № 501 від 25 серпня 1992 року (чинної на момент видачі вказаного посвідчення) та Постанови КМ України від 20.01.1997 № 51 "Про порядок видачі посвідчень особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи", видача посвідчень особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи провадиться державними адміністраціями областей.

Проте, Законом України "Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України" від 28.12.2014 № 76-VIII (далі - Закон № 76-VIII) внесено зміни до Закону України "Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи", а саме: ст. 2 виключено зону посиленого радіологічного контролю. Цим же Законом статті 2 (визначення категорії зон радіоактивних забруднених територій) та 23 (Компенсації та пільги громадянам, віднесеним до категорії 4 Закону України "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи" виключено.

З наведеного слідує, що населений пункт у якому проживав позивач з моменту прийняття вказаного закону втратив правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Верховний Суд зазначив, що у зв'язку з виключенням обумовленої території проживання позивача з переліку територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, позивач позбавлений можливості отримати дублікат посвідчення особи постраждалої внаслідок Чорнобильської катастрофи відповідно до існуючого порядку.

Належність позивача до особи потерпілої від Чорнобильської катастрофи 4 категорії ніким не оспорювалась, а тому позивач має право на користування пільгами, встановленими Законом № 796-ХІІ, зокрема призначення пенсії зі зниженням пенсійного віку, встановленого для одержання державних пенсій.

Враховуючи викладене, колегія суддів погодилась з висновком суду першої інстанції про те, що втрата відповідного посвідчення і неможливість отримання його дублікату не можуть бути підставою для позбавлення позивача права на призначення пенсії зі зниженням пенсійного віку, відповідно до статті 55 Закону № 796-ХІІ.

Аналогічна правова позиція викладена також у постановках Верховного Суду від 15 травня 2018 року (справа № 360/869/17, провадження № К/9901/24426/18) та від 24 липня 2018 року (справа № 360/331/17-а, провадження № К/9901/23630/18).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 березня 2020 року у справі № 381/5143/16-а можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88305193>.

II. Перерахунок пенсії особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

2.1. Про підвищення до пенсії непрацюючим пенсіонерам у розмірі, визначеному статтею 39 Закону № 796-XII

З моменту ухвалення Конституційним Судом України Рішення від 17 липня 2018 року № 6-р/2018 відновлено право позивача на отримання підвищення до пенсії як непрацюючому пенсіонеру, який проживає на території радіоактивного забруднення – у зоні гарантованого добровільного відселення, на підставі статті 39 Закону № 796-XII. Рішення Конституційного Суду України від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012 не надає права Кабінету Міністрів України зменшувати розмір виплати пільг, компенсацій і гарантій, установлених Законом № 796-XII, а Кабінет Міністрів України регулює порядок та розміри соціальних виплат та допомоги, які фінансуються за рахунок коштів Державного бюджету України, відповідно до Конституції та законів України в разі, якщо законом прямо не передбачено розміру таких виплат

18 березня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула апеляційні скарги ОСОБА_1, Овруцького об'єднаного управління Пенсійного фонду України в Житомирській області у зразковій справі № 240/4937/18 (провадження № 11-150заі19) за позовом ОСОБА_1 до Овруцького ОУПФУ про визнання протиправною бездіяльності, зобов'язання провести нарахування та виплату підвищення до пенсії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

До 01 січня 2015 року позивач (особа, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи категорії 1) отримував підвищення до пенсії як непрацюючий пенсіонер, який проживає на території радіоактивного забруднення, відповідно до статті 39 Закону № 796-XII.

З 01 січня 2015 року виплату такого підвищення було припинено у зв'язку із внесенням змін до Закону № 796-XII Законом № 76-VIII, яким, зокрема, статтю 39 Закону № 796-XII було виключено.

17 липня 2018 року Рішенням Конституційного Суду України № 6-р/2018 вказані зміни було визнано неконституційними, у зв'язку із чим у жовтні 2018 року позивач звернувся до відповідача із заявою, в якій просив його повідомити, чи відновило Овруцьке ОУПФУ виплату йому підвищення до пенсії як непрацюючому пенсіонеру відповідно до статті 39 Закону № 796-XII.

Відповідач повідомив позивача, що підвищення до пенсії як непрацюючому пенсіонеру з 17 липня 2018 року по цей час йому не нараховується і не виплачується.

Вважаючи таку бездіяльність відповідача протиправною, ОСОБА_1 звернувся до суду з цим адміністративним позовом.

Задовольнивши позовні вимоги ОСОБА_1, суд першої інстанції зазначив, що з 17 липня 2018 року відновила дію редакція статті 39 Закону № 796-XII,

яка була чинною до 01 січня 2015 року. Ця редакція статті за своїм змістом та правовим регулюванням передбачає доплати значно більшим категоріям осіб, ніж це передбачено у редакції Закону № 987-VIII, і відновлює соціальні виплати тим особам, право на доплати яким не передбачено із включенням статті 39 Законом України «Про внесення зміни до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»» від 04.02.2016 № 987-VIII (далі – Закон № 987-VIII).

Стаття 39 у редакції Закону № 987-VIII, яка чинна з 01 січня 2016 року, врегульовує питання доплат виключно особам, які працюють у зоні відчуження. Однак редакція статті 39, яка була чинна до 01 січня 2015 року, врегульовувала питання здійснення доплат таким категоріям громадян: 1) особам, які працюють на територіях радіоактивного забруднення (у зоні безумовного (обов'язкового) відселення, у зоні гарантованого добровільного відселення, у зоні посиленого радіоекологічного контролю); 2) непрацюючим пенсіонерам, які проживають на цих територіях; 3) студентам, які там навчаються; 4) пенсіонерам, які працюють у зонах радіоактивного забруднення; 5) громадянам, які працюють у зоні відчуження, а також у зоні безумовного (обов'язкового) відселення після повного відселення жителів.

Суд першої інстанції обґрунтовано вважав, що відновлення дії попередньої редакції нормативно-правового акта - статті 39 Закону № 796-XII до внесення змін Законом України "Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України" від 28 грудня 2014 року № 76-VIII (далі – Закон № 76-VIII) спричиняє колізію правозастосування з огляду на чинність із 01 січня 2016 року статті 39 Закону № 796-XII у редакції Закону № 987-VIII. І ця колізія має вирішуватися з додержанням принципу верховенства права (статті 3, 8 Конституції України та стаття 6 КАС України) в частині визнання людини, її прав та свобод найвищими цінностями, які визначають зміст та спрямованість держави, з урахуванням дискреції держави щодо визначення порядку та розміру гарантій, зумовленої фінансово-економічними можливостями для збереження справедливого балансу між інтересами особи та суспільства, без порушення сутності відповідних прав.

ОЦІНКА СУДУ

Велика Палата Верховного Суду погодилась з висновком суду першої інстанції з моменту ухвалення Конституційним Судом України Рішення від 17 липня 2018 року № 6-р/2018 відновлено право позивача на отримання підвищення до пенсії як непрацюючому пенсіонеру, який проживає на території радіоактивного забруднення - у зоні гарантованого добровільного відселення, на підставі статті 39 Закону № 796-XII.

Разом з тим Велика Палата Верховного Суду визнала помилковими висновки суду першої інстанції про те, що позивач із 17 липня 2018 року має право на отримання підвищення до пенсії як непрацюючий пенсіонер, який проживає на території радіоактивного забруднення - у зоні гарантованого добровільного

відселення, на підставі статті 39 Закону № 796-XII у розмірі, визначеному постановою № 1210, а тому позов підлягає задоволенню частково.

Такий висновок ґрунтувався, зокрема, на Рішенні від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012 Конституційного Суду України, який визнав конституційним регулювання Кабінетом Міністрів України розміру соціальних виплат та допомог, які фінансуються за рахунок коштів Державного бюджету України.

Велика Палата Верховного Суду зазначила, що з моменту ухвалення Рішення Конституційного Суду України від 17 липня 2018 року № 6-р/2018 підпункт 7 пункту 4 розділу I Закону № 76-VIII визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним).

Тобто із 17 липня 2018 року відновлено дію статті 39 Закону № 796-XII у редакції, що діяла до 01 січня 2015 року в частині, яка не змінена Законом № 987-VIII.

Однією з ознак, яка відрізняє закон від інших нормативно-правових актів, є прийняття його вищим представницьким органом державної влади. Пунктом 3 частини першої статті 85 Конституції України закріплено, що прийняття законів належить до повноважень Верховної Ради України.

Надання Законом України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» від 28.12.2014 № 79-VIII (далі – Закон № 79-VIII) Кабінету Міністрів України повноважень щодо визначення розміру і порядку виплати пільг, компенсацій і гарантій, установлених Законом № 796-XII, не надає йому права їх зменшувати або скасовувати, тобто не надає йому права приймати підзаконні акти, які будуть суперечити Закону № 796-XII, оскільки у самому Законі встановлені розміри підвищення пенсії, а не зазначено, що такий розмір встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Велика Палата Верховного Суду визнала обґрунтованими наведені в апеляційній скарзі позивача доводи про те, що Рішення Конституційного Суду України від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012 не надає права Кабінету Міністрів України зменшувати розмір виплати пільг, компенсацій і гарантій, установлених Законом № 796-XII, а Кабінет Міністрів України регулює порядок та розміри соціальних виплат та допомоги, які фінансуються за рахунок коштів Державного бюджету України, відповідно до Конституції та законів України у разі, якщо законом прямо не передбачено розмір таких виплат.

Ураховуючи те, що суд першої інстанції при вирішенні питання щодо розміру підвищення до пенсії неправильно застосував норми матеріального права, які регулюють спірні правовідносини, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про скасування оскаржуваного рішення у цій частині позовних вимог з ухваленням нового рішення – про задоволення вимог позивача.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 18 березня 2020 року у справі № 240/4937/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88952401>.

2.2. Про перерахунок основної пенсії позивачеві, який є потерпілим внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС у розмірі не нижчому від розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, відповідно до частини першої статті 28 Закону № 1058-IV

Відповідно до статті 56 Закону № 796-XII громадянам, віднесеним до категорії 1, 2, 3, 4, за умови стажу роботи не менш як: чоловіки – 20 років, жінки – 15 років, надано державою право саме на пенсію в повному розмірі – у розмірі не меншому за мінімальний розмір пенсії за віком, установлений статтею 28 Закону № 1058-IV, – розмір прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначений законом

25 листопада 2020 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Управління Пенсійного фонду України в м. Івано-Франківську Івано-Франківської області на постанову Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 11 серпня 2017 року та ухвалу Львівського апеляційного адміністративного суду від 03 жовтня 2017 року у справі № 344/9747/17 (провадження № К/9901/38855/18), за позовом ОСОБА_1 до Управління Пенсійного фонду України в м. Івано-Франківську Івано-Франківської області (далі – управління ПФУ) про визнання неправомірними дій та зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідач відмовив позивачу у перерахунку та виплаті пенсії у розмірі, не нижчому ніж розмір прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, відповідно до пункту другого статті 56 Закону № 796-XII.

Постановою Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області, залишеною без змін ухвалою Львівського апеляційного адміністративного суду, позов задоволено.

Суди виходили із того, що правомірним є збільшення пенсії позивача на один процент заробітку за кожний рік роботи понад 20 років, встановлені статтею 56 Закону № 796-XII, оскільки ОСОБА_1 є потерпілим внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС 2 категорії та його страховий стаж складає 20 років 2 місяці 18 днів. Нарахування та виплату ОСОБА_1 основної пенсії за віком було проведено відповідачем без дотримання вимог щодо рівня прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, що не відповідає приписам Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 05.10.2000 № 2017-III (далі – Закон № 2017-III), тому дії відповідача щодо неперерахування основної пенсії позивачу у розмірі, не нижчому ніж розмір прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, відповідно до частини 1 статті 28 Закону № 1058-IV з 10 грудня 2016 року є протиправними.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Розгляд справи зумовлений необхідністю відступити від висновку щодо застосування норм права в подібних правовідносинах, викладеного в постанові Верховного Суду від 21 листопада 2019 року у справі № 344/9750/17, у якій Верховний Суд встановивши, що 01 серпня 2016 року позивачу призначена пенсія зі зниженням пенсійного віку згідно зі статтею 55 Закону № 796-XII за наявності стажу роботи 22 роки 02 місяці 04 дні, зазначив, що норма пункту другого статті 56 Закону № 796-XII не містить приписів щодо обумовлених розмірів пенсійного забезпечення не нижче прожиткового мінімуму для працездатних осіб, а оскільки відповідно до статті 28 Закону № 1058-IV позивач не має 35 річного стажу роботи, тому є підстави для висновку про відсутність протиправних дій відповідача щодо неврахування положень Закону № 796-XII при обчисленні розміру пенсії, та відсутність підстав для її встановлення у розмірі не нижчому ніж розмір прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, відповідно до частини першої статті 28 Закону 1058-IV.

Судова палата відступила від висновку щодо застосування пункту другого статті 56 Закону № 796-XII з огляду на таке.

У пункті 2 статті 56 Закону № 796-XII чітко зазначено, що громадяни, віднесені до категорії 1, 2, 3, 4, за умови стажу роботи не менш як: чоловіки - 20 років, жінки - 15 років, мають право, саме на пенсію і, саме в повному розмірі.

Стаття 28 Закону № 1058-IV передбачає повний розмір пенсії - як от мінімальний розмір пенсії за віком (за умови набуття відповідного стажу роботи), та неповний розмір пенсії - розмір, пропорційний наявному страховому стажу, виходячи з мінімального розміру пенсії за віком (за умови наявності страхового стажу меншої тривалості).

Проте громадянам, віднесеним до категорії 1, 2, 3, 4, враховуючи пільги щодо обчислення стажу роботи (служби), встановлені у статті 56 Закону № 796-XII, за умови стажу роботи не менш як: чоловіки - 20 років, жінки - 15 років, цим Законом надано право на пенсію в повному розмірі.

На підставі аналізу зазначених вище норм права Верховний Суд дійшов висновку про те, що громадяни, віднесені до категорії 1, 2, 3, 4, за умови стажу роботи не менш як: чоловіки - 20 років, жінки - 15 років, мають право на пенсію в повному розмірі - у розмірі не меншому за мінімальний розмір пенсії за віком, встановлений статтею 28 Закону № 1058-IV, - розмір прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначений законом.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 лютого 2020 року у справі № 344/9747/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87839020>.

2.3. Про відшкодування заподіяної внаслідок ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС шкоди при обчисленні пенсії військовослужбовців

Військовослужбовці всіх категорій, які брали участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи під час проходження дійсної строкової служби і внаслідок цього стали особами з інвалідністю, мають право на визначення розміру відшкодування заподіяної внаслідок ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС шкоди при обчисленні пенсії, виходячи з п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом станом на 01 січня відповідного року – з 25 квітня 2019 року – дня ухвалення Конституційним Судом України Рішення у справі № 3-14/2019 (402/19, 1737/19).

24 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Сьомого апеляційного адміністративного суду від 02 липня 2019 року у справі № 802/1133/18-а (провадження № К/9901/20249/19) за позовом ОСОБА_1 до Управління Пенсійного фонду України у м. Вінниці про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідач відмовив позивачу в перерахунку пенсії, як учаснику ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, у зв'язку із зміною частини 3 статті 59 Закону № 796-XII виходячи з п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня відповідного року.

Рішенням Вінницького окружного адміністративного суду від 18 травня 2018 року позовні вимоги задоволено частково.

Постановою Вінницького апеляційного адміністративного суду від 26 липня 2018 року скасовано вказане рішення суду першої інстанції і ухвалено нове, яким у задоволенні позовних вимог відмовлено.

Суд апеляційної інстанції виходив з того, що підстави для перерахунку пенсії позивачу відповідно до частини 3 статті 59 Закону № 796-XII відсутні, оскільки позивач брав участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи не під час проходження дійсної військової служби, а як військовозобов'язаний, який був призваний на спеціальні збори по ліквідації наслідків на Чорнобильській АЕС.

27 травня 2019 ОСОБА_1 звернувся до суду апеляційної інстанції із заявою про перегляд постанови Вінницького апеляційного адміністративного суду від 26 липня 2018 року за виключними обставинами, в якій просить скасувати зазначену постанову та ухвалити нове рішення, яким залишити в силі рішення Вінницького окружного адміністративного суду від 18 травня 2018 року.

Ухвалою Сьомого апеляційного адміністративного суду від 02 липня 2019 року у задоволенні заяви ОСОБА_1 про перегляд постанови Вінницького апеляційного адміністративного суду від 26.07.2018 за виключними обставинами відмовлено.

Суд дійшов висновку, що у даній справі наявні виключні обставини, оскільки рішенням Конституційного Суду України від 25.04.2019 у справі № 3-14/2019, на яке посилався позивач, визнано таким, що не відповідає Конституції України словосполучення "дійсної строкової", яке міститься у положеннях частини 3 статті 59 Закону № 796-XII, проте, ці положення втратили чинність з 25 квітня 2019 року.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувану ухвалу апеляційного адміністративного суду – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Рішенням Конституційного Суду України від 25 квітня 2019 року у справі № 3-14/2019 (402/19, 1737/19) було визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), словосполучення "дійсної строкової", яке міститься у положеннях частини 3 статті 59 Закону № 796-XII зі змінами, за якими визначення розміру відшкодування заподіяної внаслідок ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС шкоди при обчисленні пенсії виходячи з п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 01 січня відповідного року, поширюються лише на категорію військовослужбовців, які брали участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи під час проходження дійсної строкової служби і внаслідок цього стали особами з інвалідністю.

Згідно з вказаним рішенням словосполучення "дійсної строкової", що міститься в положеннях частини третьої статті 59 Закону № 796-XII зі змінами, за якими визначення розміру відшкодування заподіяної внаслідок ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС шкоди при обчисленні пенсії виходячи з п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 01 січня відповідного року, поширюються лише на категорію військовослужбовців, які брали участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи під час проходження дійсної строкової служби і внаслідок цього стали особами з інвалідністю, визнане неконституційним та втратило чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим, остаточним та таким, що не може бути оскаржено.

Частинами першою-другою статті 152 Конституції України передбачено, що закони та інші акти за рішенням Конституційного Суду України визнаються неконституційними повністю чи в окремій частині, якщо вони не відповідають Конституції України або якщо була порушена встановлена Конституцією України процедура їх розгляду, ухвалення або набрання ними чинності. Закони, інші акти або їх окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність, якщо інше не встановлено самим рішенням, але не раніше дня його ухвалення.

Норми аналогічного змісту закріплені у статті 91 Закону України "Про Конституційний Суд України" від 13 липня 2017 року № 2136-VIII.

Як слідує з резолютивної частини Рішення Конституційного Суду України від 25.04.2019 у справі № 3-14/2019 (402/19, 1737/19), словосполучення "дійсної строкової", що міститься в положеннях частини 3 статті 59 Закону № 796-XII

зі змінами, визнане неконституційним і втрачає чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього рішення.

Виходячи з наведеного, суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку про те, що на час виникнення спірних правовідносин та на час прийняття рішення судом апеляційної інстанції положення частини третьої статті 59 Закону № 796-XII були чинними та підлягали застосуванню.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 листопада 2020 року у справі № 802/1133/18-а можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93053052>.

2.4. Про збільшення розміру пенсії для громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, за кожний повний рік стажу роботи понад установлений для них мінімальний трудовий стаж для призначення пенсії

Особам, яким призначена пенсія з урахуванням Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», перерахунок пенсії має здійснюватися за кожний повний рік стажу роботи понад установлений для них мінімальний трудовий стаж для призначення пенсії (15 років – для жінок і 20 років – для чоловіків) зі збільшенням пенсії на 1 % заробітку за рік

17 квітня 2019 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Володимирецького об'єднаного управління Пенсійного фонду України Рівненської області на постанову Кузнецовського міського суду Рівненської області від 06 липня 2017 року та ухвалу Житомирського апеляційного адміністративного суду від 25 вересня 2017 року у справі № 565/939/17 (провадження № К/9901/32208/18) за позовом ОСОБА_1 до Володимирецького об'єднаного управління Пенсійного фонду України Рівненської області про перерахунок пенсії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідач відмовив позивачу, яка має статус особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи категорії 1, у перерахунку пенсії на підставі частини другої статті 56 Закону № 796-XII мотивуючи це тим, що пенсію їй призначено відповідно до норм Закону № 1058-IV, і згідно із статтею 28 цього Закону здійснюється нарахування підвищення до пенсії за понаднормативний стаж, а підстав щодо застосування другої пільги по обчисленню стажу чинним законодавством не передбачено.

Постановою Кузнецовського міського суду Рівненської області, залишеною без змін ухвалою Житомирського апеляційного адміністративного суду, позов задоволено.

Суди виходили з того, що для громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, підвищення пенсій за понад встановлений необхідний розмір стажу роботи, має пільговий характер, зокрема щодо тривалості (розміру)

такого стажу і величини, з якої проводиться розрахунок збільшення пенсії, як це встановлено частиною другою статті 56 Закону № 796-XII, у зв'язку з чим дійшли висновку, що оскільки позивачеві призначено пенсію, в тому числі, на умовах, встановлених спеціальним законом (далі – Закон № 796-XII), то і збільшення її пенсії за понад встановлений розмір страхового стажу можливий на підставі спеціальної норми частини другої статті 56 Закону № 796-XII.

Верховний Суд залишив судові рішення судів попередніх інстанцій без змін, а касаційну скаргу без задоволення.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до статті 27 Закону № 1058-IV за бажанням застрахованої особи частина розміру пенсії за віком за період страхового стажу, набутого до дня набрання чинності цим Законом, може бути визначена відповідно до раніше діючого законодавства, а частина розміру пенсії за період страхового стажу, набутого після набрання чинності цим Законом, - відповідно до цього Закону.

Відповідно до статті 28 Закону № 1058-IV за кожний повний рік страхового стажу понад 35 років чоловікам і 30 років - жінкам пенсія за віком збільшується на 1% розміру пенсії, обчисленої відповідно до статті 27 цього Закону, але не більш як на 1% мінімального розміру пенсії за віком, зазначеного в абзаці першому цієї частини.

Законом № 796-XII визначено основні положення щодо реалізації конституційного права громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, умов проживання і трудової діяльності, соціального захисту потерпілого населення.

Відповідно до частини другої статті 56 Закону № 796-XII право на пенсію в повному розмірі мають громадяни, віднесені до категорії 1, 2, 3, 4, за умови стажу роботи не менш як: чоловіки - 20 років, жінки - 15 років, із збільшенням пенсії на 1% заробітку за кожний рік роботи понад встановлений цим пунктом стаж, але не вище 75% заробітку, а громадянам, які відпрацювали за списком № 1, чоловіки - 10 років і більше, жінки - 7 років 6 місяців і більше - не вище 85 % заробітку.

Аналіз норм права, якими врегульовано спірні правовідносини свідчить про те, що Закон № 796-XII визначає спеціальні норми та умови пенсійного забезпечення громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Частиною другої статті 27 Закону № 1058-IV надано право обирати умови, норми та порядок пенсійного забезпечення, які встановлені загальним Законом № 1058-IV або спеціальним Законом № 796-XII.

В той же час, для громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, ця розрахункова величина має пільговий характер і визначена в частині другій статті 56 Закону № 796-XII як сума заробітку за кожний рік роботи понад установлений цим пунктом стаж роботи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 квітня 2019 року у справі № 565/939/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81241184>.

2.5. Про перерахунок пенсії з урахуванням доплати за несення служби в зоні відчуження Чорнобильської АЕС

Доплата за несення служби в зоні відчуження Чорнобильської АЕС є щомісячним додатковим видом грошового забезпечення, що має постійний характер для осіб, які несуть службу в зоні радіоактивного забруднення Чорнобильської АЕС, а тому має бути включена до складу грошового забезпечення, з якого здійснюється обчислення пенсії

26 листопада 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Обухівського районного суду Київської області від 1 квітня 2016 року та ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 9 червня 2016 року у справі № 372/224/16-а (провадження № К/9901/13850/18) за позовом ОСОБА_1 до Головного управління Державної служби з надзвичайних ситуацій України в Київській області, Головного управління Пенсійного фонду України в Київській області про визнання дій незаконними та зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ГУ ДСНС України у Київській області відмовилось включати доплату за роботу в зоні відчуження до грошового атестату та довідки про додаткові види забезпечення та премії за 2011 - 2013 роки позивача, оскільки така доплата не відноситься до переліку видів грошового забезпечення, які передбачені постановою Кабінету Міністрів України № 1294 від 7 листопада 2007 року «Про упорядкування структури та умов грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб».

Внаслідок цього Головне управління Пенсійного фонду України у Київській області відмовило у здійсненні перерахунку пенсії з урахуванням щомісячної доплати за несення служби на території зони Чорнобильської АЕС, мотивуючи це тим, що до органів Пенсійного фонду України передані функції тільки з призначення (перерахунку) і виплати пенсії, а підготовка та подання до органів, що призначають пенсії, необхідних для призначення пенсії документів здійснюється, зокрема, уповноваженими структурними підрозділами, в даному випадку ГУ ДСНС України в Київській області.

Постановою Обухівського районного суду Київської області, у задоволенні позовних вимог відмовлено.

Постановою Київського апеляційного адміністративного суду постанову Обухівського районного суду Київської області скасовано в частині відмови в задоволенні позовних вимог за період з 6 серпня 2013 року по 22 липня 2015 року, позов у цій частині залишено без розгляду, а в іншій частині постанову Обухівського районного суду Київської області залишено без змін.

Суди виходили з того, що доплата за роботу в зоні відчуження та зоні безумовного відселення підлягає виплаті лише протягом встановленого проміжку

часу, а тому не має постійного характеру і включення її до грошового забезпечення при обчисленні пенсії не є можливим.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасував судові рішення судів попередніх інстанцій, та ухвалив нову постанову про визнання незаконними дій Головного управління Державної служби з надзвичайних ситуацій України у Київській області щодо невключення до грошового атестату та довідку про додаткові види грошового забезпечення та премії за 2011-2013 роки для нарахування ОСОБА_1 пенсії доплати за роботу в зоні Чорнобильської АЕС.

ОЦІНКА СУДУ

Частиною першою статті 40 Закону № 796-XII передбачено, що військовослужбовцям, які несуть службу на територіях радіоактивного забруднення, підвищення оплати праці провадиться шляхом нарахування на оклади грошового утримання надбавок, встановлених статтею 39 цього Закону.

Постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2008 року № 831 «Про доплати особам, які працюють у зоні відчуження» установлена особам, які постійно працюють, а також особам рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ, органів і підрозділів служби цивільного захисту Міністерства з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, військовослужбовцям внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки, Державної прикордонної служби, які постійно виконують службові обов'язки у зоні відчуження доплата у розмірі 150 відсотків мінімальної заробітної плати.

Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року № 2262-XII, який визначає умови, норми і порядок пенсійного забезпечення, зокрема осіб, звільнених з військової служби, та має на меті реалізацію цими особами, конституційного права на державне пенсійне забезпечення і спрямований на встановлення єдності умов та норм пенсійного забезпечення зазначеної категорії громадян України, передбачає включення до грошового забезпечення, з розміру якого обчислюється пенсія, лише щомісячні основні види грошового забезпечення, до яких належать: посадовий оклад, оклад за військовим званням, процентна надбавка за вислугу років, а також щомісячні додаткові види грошового забезпечення (надбавки, доплати, підвищення) та премії.

Тобто при обчисленні пенсії не враховується такий складовий елемент грошового забезпечення як одноразові додаткові види грошового забезпечення, зокрема щорічні, щоквартальні, разові додаткові види грошового забезпечення, крім щомісячних, або тих, що виплачуються раз на місяць.

Доплата за несення служби в зоні відчуження Чорнобильської АЕС є щомісячним додатковим видом грошового забезпечення, яку отримував позивач під час проходження служби. Ця доплата має постійний характер для осіб, які несуть службу в зоні радіоактивного забруднення Чорнобильської АЕС.

Ураховуючи наведене, Верховний Суд дійшов висновку, що отримувана ОСОБА_1, згідно з довідкою Головного управління Державної служби з надзвичайних ситуацій України в Київській області від 23 березня 2016 року, доплата за роботу в зоні відчуження за 2011 - 2013 роки має бути включена до складу грошового забезпечення, з якого здійснюється обчислення пенсії, відтак, розмір призначеної позивачу у серпні 2013 року пенсії підлягає перерахунку.

Верховний Суд зазначив, що такий висновок узгоджується з правовою позицією висловленою Великою Палатою Верховного Суду у постанові від 6 лютого 2019 року у справі № 522/2738/17.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 листопада 2020 року у справі № 372/224/16-а можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93149546>.

III. Визначення статусу постраждалого від Чорнобильської катастрофи

3.1. Про встановлення статусу особи, постраждалої внаслідок Чорнобильської катастрофи категорії 1

Виключення з 01.01.2015 зони посиленого радіоекологічного контролю з переліку радіоактивно забруднених територій не позбавляє статусу потерпілого осіб, яким раніше, до 31.12.2014, було встановлено статус і видано посвідчення постраждалого внаслідок Чорнобильської катастрофи. Особа, якій видано безтермінове посвідчення громадянина, який постійно проживав на території зони посиленого радіологічного контролю (категорія 4), для цілей застосування пункту 1 частини першої *статті 14 Закону № 796-XII*, вважається потерпілим від Чорнобильської катастрофи

20 березня 2019 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Департаменту соціального захисту населення Черкаської обласної державної адміністрації на постанову Канівського міськрайонного суду Черкаської області від 08 лютого 2017 року та ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 22 березня 2017 року у справі № 697/121/17 (провадження № К/9901/43405/18), за позовом ОСОБА_1 Управління соціального захисту населення виконавчого комітету Канівської міської ради та Департаменту соціального захисту населення Черкаської обласної державної адміністрації про визнання дій неправомірними та зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Управління соціального захисту населення виконавчого комітету Канівської міської ради відмовилось надати позивачу статус особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи, категорії 1, мотивуючи це тим, що відповідно до Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність деяких законодавчих актів України» від 28.12.2014 № 76-VIII (далі – Закон № 76-VIII), у переліку зон радіоактивного забруднення відсутня зона посиленого радіоекологічного контролю та скасовано статтю 23 Закону № 796-XII, якою передбачалося надання відповідних пільг і компенсацій особам, віднесеним до 4 категорії потерпілих від Чорнобильської катастрофи

Постановою Канівського міськрайонного суду Черкаської області, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду, позов задоволено повністю.

Суди виходили із того, що посилення відповідачів на зміни в законодавстві є безпідставними, оскільки жодних змін у правовому регулюванні статусу потерпілих від Чорнобильської катастрофи в Законі № 796-XII не відбулось.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Розгляд справи зумовлений необхідністю відступити від висновку щодо застосування норм права в подібних правовідносинах, викладеного в постанові Верховного Суду від 26 червня 2018 року у справі № 375/555/17, у якій Верховний Суд зазначив, що позивач на час встановлення інвалідності внаслідок захворювання, пов'язаного з впливом аварії на Чорнобильській АЕС, не проживає в зоні посиленого радіоекологічного контролю, оскільки такої зони, відповідно до чинного законодавства, не існує.

Відповідно до статті 11 Закону № 796-XII до потерпілих від Чорнобильської катастрофи належать, зокрема, особи, які постійно проживають або постійно працюють чи постійно навчаються на території зони посиленого радіоекологічного контролю, за умови, що вони за станом на 1 січня 1993 року прожили або відпрацювали чи постійно навчалися у цій зоні не менше чотирьох років (пункт 4 частини 1).

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 14 цього Закону для встановлення пільг і компенсацій визначаються категорії осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, зокрема інваліди з числа учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та потерпілих від Чорнобильської катастрофи (статті 10, 11 і частина третя статті 12), щодо яких встановлено причинний зв'язок інвалідності, хворі внаслідок Чорнобильської катастрофи на променеву хворобу, - категорія 1.

Отже, як зазначив Верховний Суд, для отримання постраждалими статусу категорії 1 необхідні три умови: 1) інвалідність; 2) статус потерпілого від Чорнобильської катастрофи; 3) причинний зв'язок інвалідності з Чорнобильською катастрофою.

Верховний Суд навів Рішення від 17.07.2018 № 6-р/2018 Конституційного Суду України в якому визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), зокрема і підпункт 4 Закону № 76-VIII, яким у Законі № 796-XII виключено статтю 23, якою було передбачено компенсації та пільги громадянам, віднесеним до категорії 4. Отже, право на компенсації та пільги постраждалих, віднесених до категорії 4, було підтверджено.

Визначення категорій зон радіоактивно забруднених територій до ухвалення Закону № 76-VIII містилося у статті 2 Закону № 796-XII. Відповідно до цієї статті до зон радіоактивного забруднення було віднесено такі зони: (1) зона відчуження, (2) зона безумовного (обов'язкового) відселення, (3) зона гарантованого добровільного відселення та (4) зона посиленого радіоекологічного контролю.

Аналогічне визначення категорій зон радіоактивно забруднених територій містилося у статті 2 Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 27 лютого 1991 року № 791а-XII (далі – Закон № 791а-XII).

01 січня 2015 року набув чинності Закон № 76-VIII, яким статтю 2 Закону № 796-XII було виключено (підпункт 1 пункту 4). Виключено також абзац 5 частини

другої статті 2 Закону № 791а-ХІ, який визначав зону посиленого радіоекологічного контролю як одну із зон радіоактивно забруднених територій.

Цим законом не передбачено, що раніше видані посвідчення особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи 4 категорії, є недійсними.

Позивач набула статусу потерпілої від Чорнобильської катастрофи категорії 4 12.01.1993, тобто до 01.01.2015. Цей статус є безстроковий.

Виключення з 01.01.2015 зони посиленого радіоекологічного контролю не позбавляє позивача статусу потерпілої від Чорнобильської катастрофи категорії 4, оскільки такий статус було набуто правомірно, а законні підстави для його припинення відсутні.

Крім того, Закон № 796-ХІІ у редакції, чинній після 01.01.2015, передбачає надання особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи категорії 4, певних пільг та компенсацій. Зокрема, статті 51, 56 вказаного Закону передбачають надання особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи категорії 4, додаткової пенсії та пільг щодо обчислення стажу роботи (служби).

На підставі вище наведеного, Верховний Суд дійшов висновку, що виключення з 01.01.2015 зони посиленого радіоекологічного контролю із переліку радіоактивно забруднених територій не позбавляє статусу потерпілого осіб, яким раніше, до 31.12.2014, було встановлено статус і видано посвідчення постраждалого внаслідок Чорнобильської катастрофи. Особа, якій видано безтермінове посвідчення громадянина, який постійно проживав на території зони посиленого радіологічного контролю (категорія 4), для цілей застосування пункту 1 частини 1 статті 14 Закону № 796-ХІІ, вважається потерпілим від Чорнобильської катастрофи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 березня 2019 року у справі № 697/121/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80632873>.

3.2. Про встановлення статусу інваліда війни внаслідок отримання захворювання, пов'язаного з виконанням робіт з ліквідації наслідків на Чорнобильській АЕС

Участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС саме у складі формувань Цивільної оборони є обов'язковою передумовою для встановлення статусу інваліда війни та видачі відповідного посвідчення

07 червня 2018 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Славутицького міського суду Київської області від 26 жовтня 2017 року та ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 5 грудня 2017 року у справі № 377/797/17 (провадження № К/9901/5706/17) за позовом ОСОБА_1 до Управління соціального захисту населення Славутицької міської ради Київської області про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідач відмовив позивачу в наданні статусу інваліда війни, мотивуючи це тим, що посвідчення інвалідам війни видається на підставі довідки медико-соціальної експертної комісії про групу та причину інвалідності. В наданій ОСОБА_1 довідці МСЕК причина інвалідності вказана як «проф.захворювання, пов'язане з роботами на ЧАЕС», що не відповідає поняттю і змісту статусу ветеранів війни.

Постановою Славутицького міського суду Київської області, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Суди виходили з того, що надані позивачем документи не підтверджують його участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС саме у складі формувань Цивільної оборони, що є обов'язковою передумовою для встановлення статусу інваліда війни. Крім формувань Цивільної оборони, у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС брали участь інші формування, які створювались в іншому порядку, ніж невоєнізовані формування цивільної оборони та направлялись у райони виконання робіт згідно з розпорядженням керівників відповідних органів, відомств, організацій, установ та підприємств. Відсутність доказів, які б свідчили про залучення ОСОБА_1 до формувань Цивільної оборони для ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, унеможлиблює надання позивачу статусу інваліда війни, згідно пункту 9 частини другої статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» 22 жовтня 1993 року № 3551-XII (далі – Закон № 3551-XII).

Верховний Суд залишив судові рішення судів попередніх інстанцій без змін, а касаційну скаргу без задоволення.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до частини другої статті 4 Закону № 3551-XII до ветеранів війни належать: учасники бойових дій, інваліди війни, учасники війни.

За пунктом 9 частини другої статті 7 Закону № 3551-XII до інвалідів війни належать також інваліди з числа осіб, залучених до складу формувань Цивільної оборони, які стали інвалідами внаслідок захворювань, пов'язаних з ліквідацією наслідків Чорнобильської катастрофи.

Отже, колегія суддів Верховного Суду визнала правильним висновки судів попередніх інстанцій про те, що умовами для набуття статусу інваліда війни з підстав, встановлених пунктом 9 частини другої статті 7 Закону № 3551-XII, є: 1) настання інвалідності внаслідок захворювання, пов'язаного з ліквідацією наслідків аварії на Чорнобильській АЕС; 2) участь особи у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС саме у складі формувань Цивільної оборони.

Суди правильно зазначили, що формування Цивільної оборони чисельністю 600 осіб створеної на ДСП «Чорнобильська АЕС» не свідчить про участь позивача у цьому складі, а доводи скаржника щодо відсутності однозначної вимоги про обов'язковість видання розпорядчого документу по підприємству про залучення конкретної особи до дій у складі формувань Цивільної оборони, є безпідставними, оскільки в межах спірних правовідносин має бути підтверджена належними

та допустимими доказами участь саме ОСОБА_1 у ліквідації наслідків аварії у складі формувань Цивільної оборони.

Документи, які позивач долучив до своєї заяви, адресованої Управлінню, щодо набуття статусу інваліда війни належним чином підтверджують його статус учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та настання інвалідності у зв'язку з тим, що він брав участь у таких заходах. Утім, належного документального підтвердження своєї безпосередньої участі у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи саме в складі формувань Цивільної оборони позивач не надав. Ця обставина є істотною, позаяк в протилежному випадку статус інваліда війни (на підставі пункту 9 частини другої статті 7 Закону № 3551-XII) поширюватиметься на всіх, хто належать до категорії осіб, які брали безпосередню участь у ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС і її наслідків і відповідно мають статус ліквідатора наслідків аварії на Чорнобильській АЕС (підпункт 1 частини першої статті 9 Закону № 796-XII).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 червня 2018 року у справі № 377/797/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74549806>.

3.3. Про підстави для визначення статусу громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

Підставами для визначення статусу громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, є довідки про період роботи (служби) з ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, а також на територіях радіоактивного забруднення, про заробітну плату за цей період, видані підприємствами, установами та організаціями (військкоматами), а про період проживання на територіях радіоактивного забруднення, евакуацію, відселення, самостійне переселення – органами місцевого самоврядування

11 липня 2019 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Хмельницького міськрайонного суду Вінницької області від 14 листопада 2018 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 20 лютого 2019 року у справі № 149/1573/18 (провадження № К/9901/11288/19) за позовом ОСОБА_1 до Хмельницької міської ради про визнання бездіяльності та зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідач відмовив позивачу у видачі йому посвідчення як особі, яка постраждала внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС з мотивів, що він брав участь у роботах з ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи на території Горностайпільської сільської ради, яка відноситься до зони гарантованого добровільного відселення, і яка знаходиться поза межами зони відчуження.

Рішенням Хмельницького міськрайонного суду Вінницької області, залишеним без змін постановою Сьомого апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Суди виходили з того, що позивачем не надано доказів, які свідчать про те, що він брав участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС на території населених пунктів, які відносяться до зони відчуження у встановлені законодавством періоди, а тому підстави для задоволення позову відсутні.

Верховний Суд залишив судові рішення судів попередніх інстанцій без змін, а касаційну скаргу без задоволення.

ОЦІНКА СУДУ

Статтею 15 Закону № 796-ХІІ встановлено, що підставами для визначення статусу учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС є період роботи (служби) у зоні відчуження, що підтверджено відповідними документами.

Підставою для визначення статусу потерпілих від Чорнобильської катастрофи, які проживають або працюють на забруднених територіях, є довідка про період проживання, роботи на цих територіях.

Видача довідок про період роботи (служби) по ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, а також на територіях радіоактивного забруднення, про заробітну плату за цей період здійснюється підприємствами, установами та організаціями (військкоматами), а про період проживання на територіях радіоактивного забруднення, евакуацію, відселення, самостійне переселення - органами місцевого самоврядування.

Таким чином, задля отримання відповідного статусу «особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи» зацікавлені особи повинні надати відповідним органам докази своєї участі в ліквідації аварії на ЧАЕС та/або докази проживання на забруднених територіях.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що позивач брав участь в ліквідації наслідків Чорнобильської АЕС, працюючи в селі Горностаїпіль Чорнобильського району Київської області з 10.05.1988 по 26.06.1988.

Згідно вказаного Переліку населених пунктів, які відносяться до зон відчуження, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів Української СРС від 23.07.1991 вказаний населений пункт віднесено до зони гарантованого добровільного відселення.

Отже, суди вірно зазначили, що позивач брав участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС на території населеного пункту, який відносяться до зони гарантованого добровільного відселення, а не зони відчуження, що в свою чергу, свідчить про відсутність підстав для задоволення позову.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 липня 2019 року у справі № 149/1573/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82947533>.

3.4. Про визначення умов для отримання посвідчення особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи, категорії 1

Вік встановлення інвалідності не може бути визначальною ознакою для вирішення питання про надання особі статусу постраждалого внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Однією з головних умов для отримання посвідчення категорії 1 є встановлення уповноваженою медичною комісією не нижче обласного рівня або спеціалізованими медичними установами Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, які мають ліцензію центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, причинного зв'язку інвалідності з Чорнобильською катастрофою

03 жовтня 2019 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Департаменту соціальної політики виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) на постанову Окружного адміністративного суду м. Києва від 06 липня 2016 року та ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 03 жовтня 2016 року у справі № 826/2469/16 (провадження № К/9901/16371/18) за позовом ОСОБА_1 до Департаменту соціальної політики виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), третя особа - управління праці та соціального захисту населення Святошинської районної в м. Києві державної адміністрації, про визнання протиправними дій, зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідач відмовив позивачці, яка мала статус дитини, яка потерпіла від Чорнобильської катастрофи, у визначенні статусу постраждалого внаслідок Чорнобильської катастрофи з числа потерпілих від Чорнобильської катастрофи категорії 1, мотивуючи це тим, що встановлено зв'язок захворювання внаслідок впливу аварії на Чорнобильській АЕС у дорослому віці.

Постановою Окружного адміністративного суду м. Києва, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду, позовні вимоги задоволено.

Суди попередніх інстанцій виходили з того, що вік встановлення інвалідності не може бути визначальною ознакою для вирішення питання про надання особі статусу постраждалої внаслідок Чорнобильської катастрофи, а наявність у матеріалах справи всіх документів, необхідних для видачі посвідчення, свідчать про існування всіх правових підстав для покладення на відповідача обов'язку здійснити відповідні дії.

Верховний Суд залишив судові рішення судів попередніх інстанцій без змін, а касаційну скаргу без задоволення.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до статті 11 Закону № 796-XII до потерпілих від Чорнобильської катастрофи належать, зокрема, особи, які досягли повноліття, з числа зазначених

у статті 27 цього Закону, та яким у дитячому віці встановлено причинний зв'язок інвалідності з наслідками Чорнобильської катастрофи, за умови проходження переогляду у спеціалізованій медико-соціальной експертній комісії відповідно до частини п'ятої статті 17 цього Закону. Крім осіб, зазначених у частині першій цієї статті, до потерпілих від Чорнобильської катастрофи належать неповнолітні діти, зазначені у статті 27 цього Закону. Після досягнення повноліття (в разі одруження або влаштування на роботу у передбачених чинним законодавством випадках до досягнення повноліття - за їх бажанням відповідно з часу одруження або влаштування на роботу), визначення статусу потерпілих від Чорнобильської катастрофи провадиться на умовах, визначених частиною першою цієї статті, а щодо потерпілих, зазначених у пункті 6 частини першої цієї статті, визначення категорії провадиться відповідно до пункту 1 частини першої статті 14 цього Закону.

На підставі аналізу статті 12 Закону № 796-ХІІ Верховний Суд зазначив, що однією з підстав для отримання посвідчення категорії 1 є встановлення уповноваженою медичною комісією не нижче обласного рівня або спеціалізованими медичними установами Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, які мають ліцензію центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я причинного зв'язку інвалідності з Чорнобильською катастрофою.

Пунктом 1 частини першої статті 14 Закону № 796-ХІІ визначено, що до категорії 1 осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, відносяться інваліди з числа учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС та потерпілих від Чорнобильської катастрофи (статті 10, 11 і частина третя статті 12), щодо яких встановлено причинний зв'язок інвалідності з Чорнобильською катастрофою, хворі внаслідок Чорнобильської катастрофи на променеви хворобу.

В даному випадку позивачу для отримання посвідчення особи, яка постраждала в наслідок Чорнобильської катастрофи категорії 1 законодавством визначено такі умови: - особа повинна мати статус потерпілого від Чорнобильської катастрофи; - повинен бути встановлений причинний зв'язок інвалідності з Чорнобильською катастрофою уповноваженою медичною комісією не нижче обласного рівня (тобто на підставі довідки медико-соціальной експертної комісії про встановлення інвалідності відповідної групи, пов'язаної з наслідками Чорнобильської катастрофи) або спеціалізованими медичними установами Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, які мають ліцензію центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я.

Верховний Суд підкреслив, що інших вимог для отримання посвідчення категорії 1 серії А, законодавець не визначає, єдиною умовою є лише відповідний висновок медичної установи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 жовтня 2019 року у справі № 826/2469/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84703663>.

IV. Виплата компенсацій та надання пільг постраждалим від аварії на ЧАЕС

4.1. Про нарахування та виплату щомісячної грошової допомоги у зв'язку з обмеженням споживання продуктів харчування місцевого виробництва й особистого підсобного господарства особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, відповідно до статті 37 Закону № 796-XII

Обчислення щомісячної грошової допомоги у зв'язку з обмеженням споживання продуктів харчування місцевого виробництва й особистого підсобного господарства особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, повинно здійснюватися в процентному співвідношенні не до мінімальної заробітної плати, а до прожиткового мінімуму працездатних осіб, встановленого на 01 січня поточного календарного року

11 грудня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула апеляційну скаргу Управління праці та соціального захисту населення Овруцької районної державної адміністрації Житомирської області у зразковій справі № 240/4946/18 (провадження № 11-134заі19) за позовом ОСОБА_1 до Овруцького ОУПФУ про визнання протиправною бездіяльності, зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач має статус особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи, проживає в місті Овручі Житомирської області, яке віднесено до зони гарантованого добровільного відселення, та перебуває на обліку у відповідача, де отримував щомісячну грошову допомогу у зв'язку з обмеженням споживання продуктів харчування місцевого виробництва та особистого підсобного господарства, передбачену статтею 37 Закону № 796-XII. Проте з 01 січня 2015 року - дати набрання чинності Законом № 76-VIII, підпунктом 7 пункту 4 розділу I якого виключено, зокрема, статтю 37 Закону № 796-XII, відповідач припинив виплату йому вказаної допомоги. Рішенням Конституційного Суду України від 17 липня 2018 року № 6-р/2018 підпункт 7 пункту 4 розділу I Закону № 76-VIII визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), а відтак, на думку позивача, із 17 липня 2018 року відновлено дію статті 37 Закону № 796-XII, яка підлягає застосуванню без будь-яких обмежень. Однак відповідач не відновив позивачу нарахування та виплату вказаної соціальної допомоги у зв'язку з тим, що в Державному бюджеті України не передбачено відповідних видатків.

Задовольнивши позовні вимоги ОСОБА_1, суд першої інстанції зазначив, що Рішенням Конституційного Суду України від 17 липня 2018 року № 6-р/2018 підпункт 7 пункту 4 розділу I Закону № 76-VIII, яким виключено статтю 37 Закону № 796-XII, визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), а відтак із 17 липня 2018 року відновлено дію статті 37 Закону № 796-XII. При цьому у Рішенні Конституційного Суду України від 17 липня 2018 року № 6-р/2018

не визначено порядку його виконання щодо застосування статті 37 Закону № 796-XII, однак це не скасовує і не підміняє загальної обов'язковості його виконання.

Суд також зазначив, що правовідносини, які є предметом розгляду цієї адміністративної справи, врегульовано нормами Бюджетного кодексу України (далі - БК України) та статті 37 Закону № 796-XII, у яких по-різному регламентовано питання нарахування та виплати щомісячної грошової допомоги у зв'язку з обмеженням споживання продуктів харчування місцевого виробництва та особистого підсобного господарства. Так, пунктом 26 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» БК України встановлено, що норми і положення статей 20, 21, 22, 23, 30, 31, 37, 39, 48, 50, 51, 52 та 54 Закону № 796-XII застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевого бюджетів та бюджетів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування. Водночас Кабінет Міністрів України не визначив порядку та розміру виплати компенсації, передбаченої статтею 37 Закону № 796-XII.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до положень статті 37 Закону № 796-XII (в редакції, чинній з 09 липня 2007 року) громадянам, які проживають на територіях радіоактивного забруднення, виплачується щомісячна грошова допомога у зв'язку з обмеженням споживання продуктів харчування місцевого виробництва та особистого підсобного господарства.

01 січня 2015 року набрав чинності Закон № 76-VIII, підпунктом 7 пункту 4 розділу I якого виключено, зокрема, статтю 37 Закону № 796-XII.

Рішенням Конституційного Суду України від 17 липня 2018 року № 6-р/2018 підпункт 7 пункту 4 розділу I Закону № 76-VIII визнаний таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним).

Отже, вказаним Рішенням Конституційного Суду України відновлено дію статті 37 Закону № 796-XII, яка із 17 липня 2018 року є чинною.

Як установив суд першої інстанції, Кабінет Міністрів України не визначив порядку та розміру виплати грошової допомоги, передбаченої статтею 37 Закону № 796-XII.

Ухвалюючи рішення про задоволення позовних вимог, суд першої інстанції керувався тим, що за відсутності постанови Кабінету Міністрів України про порядок та розмір виплати грошової допомоги, передбаченої статтею 37 Закону № 796-XII, до спірних правовідносин застосуванню підлягають безпосередньо норми статті 37 Закону № 796-XII (у редакції, чинній з 09 липня 2007 року).

Водночас Велика Палата Верховного Суду встановила, що з листа Мінсоцполітики від 21 грудня 2018 року № 25215/0/2-18/29, адресованого Овруцькій РДА, вбачається, що обсяг видатків за КПКВК 2501200 «Соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» у Державному бюджеті України на 2018 рік передбачено на рівні минулого року. Видатки на соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської

катастрофи, на 2019 рік збільшено порівняно з 2018 роком на 61,2 млн грн та передбачено у обсязі 1 980,9 млн грн.

Ураховуючи викладене, Велика Палата Верховного Суду визнала обґрунтованим висновок суду першої інстанції в частині задоволення позовних вимог про визнання протиправною бездіяльності УПСЗН щодо ненарахування щомісячної грошової допомоги, передбаченої статтею 37 Закону № 796-XII, та зобов'язання відповідача провести позивачу із 17 липня 2018 року її нарахування та виплату.

Водночас Велика Палата Верховного Суду визнала помилковим висновок суду першої інстанції щодо обчислення розміру щомісячної грошової допомоги з таких підстав.

01 січня 2017 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 6 грудня 2016 року № 1774-VIII (далі – Закон № 1774-VIII).

За змістом пункту 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1774-VIII (у редакції, чинній на час прийняття рішення судом першої інстанції) мінімальна заробітна плата після набрання чинності цим Законом не застосовується як розрахункова величина для визначення посадових окладів та заробітної плати працівників та інших виплат. До внесення змін до законів України щодо незастосування мінімальної заробітної плати як розрахункової величини вона застосовується в розмірі прожиткового мінімуму для працездатних осіб, установленого на 01 січня календарного року, починаючи з 01 січня 2017 року.

Таким чином, за загальним правилом дії норм права у часі, у зв'язку з набранням чинності Законом № 1774-VIII, яким встановлено розрахункову величину для визначення посадових окладів, заробітної плати працівників та інших виплат і заборонено застосовувати мінімальну заробітну плату після набрання чинності цим Законом, положення статті 37 Закону № 796-XII щодо обчислення щомісячної грошової допомоги у процентному співвідношенні до мінімальної заробітної плати застосуванню не підлягають.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 11 грудня 2020 року у справі № 240/4946/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86877145>.

4.2. Про забезпечення громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, путівками на санаторно-курортне лікування

Забезпечення громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, путівками на санаторно-курортне лікування або виплата грошової компенсації в разі відмови від отримання санаторно-курортного лікування належить до компетенції органів соціального захисту населення і здійснюється в порядку, визначеному постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання санаторно-курортного лікування та відпочинку громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»

21 грудня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 16 серпня 2018 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 1 листопада 2018 року у справі № 826/17367/17 (№ К/9901/2325/19) за позовом ОСОБА_1 до Кабінету Міністрів України про визнання протиправними дій, зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач, як учасник ліквідації аварії на ЧАЕС I категорії, вважав порушеним своє право на отримання відповідної компенсації за невикористане санаторно-курортне лікування.

Рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, в задоволенні адміністративного позову відмовлено.

Суди виходили з того, що позивачем не надано суду доказів звернення до органів соціального захисту населення з заявою про отримання грошової компенсації замість путівки згідно з встановленою законом процедури і відмови у її задоволенні, що могло би бути предметом звернення до суду до вказаного конкретного органу соціального захисту населення.

В свою чергу, Кабінет Міністрів України як центральний орган виконавчої влади не може перебирати на себе повноваження місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування із вказаного вище питання.

Верховний Суд залишив судові рішення судів попередніх інстанцій без змін, а касаційну скаргу без задоволення.

ОЦІНКА СУДУ

Порядок надання щорічної грошової допомоги для компенсації вартості путівок санаторно-курортним закладам та закладам відпочинку, здійснення доплат за рахунок власних коштів, виплати грошової компенсації громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2016 року № 854 (далі – Порядок № 854).

Відповідно до пункту 8 Порядку № 854 облік громадян, віднесених до категорії 1, та дітей з інвалідністю, які мають право на забезпечення путівками шляхом надання грошової допомоги, проводять структурні підрозділи з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві держадміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах у разі утворення (крім м. Києва) рад (далі - органи соціального захисту населення) за місцем проживання таких громадян.

Пунктами 24-28 Порядку № 854 визначено, що за бажанням громадянина, віднесеного до категорії 1, одного із батьків дитини з інвалідністю або особи, яка їх замінює, у разі відмови від отримання санаторно-курортного лікування або відпочинку виплачується грошова компенсація у розмірі середньої вартості путівки в Україні, що встановлюється Кабінетом Міністрів України щороку.

Для виплати грошової компенсації громадянин, віднесений до категорії 1, один із батьків дитини з інвалідністю або особа, яка їх замінює, подають органу соціального захисту населення за місцем проживання заяву на отримання грошової компенсації замість путівки та документи, передбачені абзацами третім - шостим підпункту 1 або абзацами третім, п'ятим, сьомим, дев'ятим і десятим підпункту 2 пункту 9 цього Порядку.

Проте, як вірно встановлено судами попередніх інстанцій, будь-яких доказів звернення позивача до органів соціального захисту населення з заявою про отримання грошової компенсації замість путівки за вказаною вище процедурою позивачем не надано.

Верховний Суд зазначив, що відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII та Закону України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» від 16 грудня 1993 року № 3721-XII Кабінет Міністрів України визначає порядок надання путівок, розмір та порядок виплати компенсації, водночас, як було зазначено вище судом, у разі відмови від отримання санаторно-курортного лікування або відпочинку зацікавлена особа має право звернутися до органів соціального захисту населення для отримання грошової компенсації у розмірі середньої вартості путівки в Україні, а тому позовні вимоги у цій справі до Кабінету Міністрів України є безпідставними.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 грудня 2020 року у справі № 826/17367/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93708447>.

4.3. Про виплату одноразової компенсації дружинам померлих громадян, смерть яких пов'язана із Чорнобильською катастрофою

Обмеження шестимісячним строком права на виплату одноразової компенсації дружинам померлих громадян, смерть яких пов'язана із Чорнобильською катастрофою, що передбачено Порядком виплати одноразової компенсації за шкоду, заподіяну внаслідок Чорнобильської катастрофи, інших ядерних аварій, ядерних випробувань, військових навчань із застосуванням ядерної зброї, та щорічної допомоги на оздоровлення деяким категоріям громадян, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2016 року № 760, не поширюється на правовідносини, які виникли до набрання чинності цим Порядком

21 травня 2019 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Славутицького міського суду Київської області від 4 січня 2018 року та постанову Київського апеляційного адміністративного суду від 12 квітня 2018 року у справі № 377/1010/17 (№ К/9901/51855/18) за позовом ОСОБА_1 до управління соціального захисту населення Славутицької міської ради Київської області про

виплату одноразової компенсації сім'ям, які втратили годувальника із числа осіб, віднесених до учасників ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідач відмовив позивачці, чоловік якої помер внаслідок захворювання, пов'язаного з роботами по ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, у виплаті зазначеної одноразової компенсації у зв'язку з тим, що виплата одноразової компенсації у зв'язку з втратою годувальника, смерть якого пов'язана з Чорнобильською катастрофою, сім'ї померлого годувальника з числа осіб, віднесених до учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, в якій є непрацездатні особи, що були на утриманні померлого на момент його смерті, здійснюється за єдиною заявою, поданою протягом шести місяців з дати смерті годувальника.

Рішенням Славутицького міського суду Київської області, залишеним без змін постановою Київського апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позовних вимог ОСОБА_1 було відмовлено.

Суди виходили з того, що чоловік позивачки помер 15 жовтня 2016 року, а позивачка звернулася із заявою до відповідача про виплату одноразової компенсації дружинам померлих громадян, смерть яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою, 17 травня 2017 року, тобто після спливу шестимісячного строку з дати смерті годувальника, то відповідач законно відмовив позивачці у призначенні та виплаті такої компенсації.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував судові рішення судів попередніх інстанцій, і ухвалив нове рішення про задоволення позову.

ОЦІНКА СУДУ

На підставі аналізу статті 48 Закону № 796-XII Верховний Суд дійшов висновку про те, що одноразова компенсація дружинам (чоловікам), якщо та (той) не одружилися вдруге, померлих громадян, смерть яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою, участю у ліквідації наслідків інших ядерних аварій, у ядерних випробуваннях, військових навчаннях із застосуванням ядерної зброї, у складанні ядерних зарядів та здійсненні на них регламентних робіт, сім'ям, які втратили годувальника, та батькам померлого із числа осіб, віднесених до учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та смерть яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою, дітям-інвалідам, інвалідність яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою і така компенсація виплачуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2016 року № 760 затверджено Порядок виплати одноразової компенсації за шкоду, заподіяну внаслідок Чорнобильської катастрофи, інших ядерних аварій, ядерних випробувань, військових навчань із застосуванням ядерної зброї, та щорічної допомоги на оздоровлення деяким категоріям громадян (далі – Порядок № 760), пунктом 3 якого передбачено, що виплата одноразової компенсації здійснюється за єдиною заявою, передбаченою постановою Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 року № 1146 «Про вдосконалення механізму надання соціальної

допомоги», поданою заінтересованою особою протягом шести місяців з дати встановлення інвалідності або смерті годувальника.

На час смерті чоловіка ОСОБА_1 - ОСОБА_2, який помер, порядок та розмір одноразової компенсації, передбачений статтею 48 Закону № 796-XII, визначався постановою Кабінету Міністрів України від 14 травня 2015 року № 285 «Про компенсаційні виплати особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України», якою не було передбачено подання заінтересованою особою зави про виплату одноразової компенсації сім'ям, які втратили годувальника із числа осіб, віднесених до учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС протягом шести місяців з дати смерті годувальника.

Враховуючи, що на момент виникнення у ОСОБА_1 права на отримання одноразової компенсації передбаченої статтею 48 Закону № 796-XII не було визначено строку, протягом якого заінтересована особа має звернутись із заявою про виплату такої допомоги, суди попередніх інстанцій помилково визнали правомірними дії відповідача, який відмовляючи позивачці у виплаті одноразової компенсації послався на Порядок № 760.

Оскільки, згідно експертного висновку від 1 лютого 2017 року смерть ОСОБА_2 пов'язана з Чорнобильською катастрофою, а ОСОБА_1, яка була його дружиною не одружилась вдруге, вона має право на отримання одноразової компенсації встановленої статтею 48 Закону № 796-XII.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 травня 2019 року у справі № 377/1010/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81889772>.

4.4. Про розмір компенсації витрат на проїзд особам, віднесеним Законом України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» до категорії 1

Особам, віднесеним Законом України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» до категорії 1 надається 100-відсоткова компенсація витрат на проїзд один раз на рік до будь-якого пункту України і назад, незалежно від кількості пересадок

26 травня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Управління праці та соціального захисту населення Подільської районної у місті Києві державної адміністрації на постанову Київського апеляційного адміністративного суду від 31 березня 2016 року у справі № 758/859/16-а (№ К/9901/10583/18) за позовом ОСОБА_1 до Управління праці та соціального захисту населення Подільського району м. Києва, Київського міського центру по нарахування та здійсненню соціальних виплат про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідач виплатив позивачу (який має статус особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи 1 категорії) компенсацію за проїзд (без пересадок) залізничним та автомобільним транспортом за 2015 рік у меншому розмірі (474,63 грн.) ніж було витрачено позивачем з пересадками (733,87 грн.).

Постановою Подільського районного суду м. Києва від 25 лютого 2016 року у задоволенні позову відмовлено.

Відмовляючи у задоволенні позову, суд першої інстанції дійшов висновку, що компенсація позивачу за проїзд у розмірі 474,63 грн. (без пересадок) здійснено відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 20.09.2005 № 936 «Про затвердження Порядку використання коштів державного бюджету для виконання програм, пов'язаних із соціальним захистом громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» (далі – Порядок № 936).

Постановою Київського апеляційного адміністративного суду від 31.03.2016 скасовано рішення суду першої інстанції, прийнято нову постанову, якою позовні вимоги задоволено частково.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та частково задовольняючи позов, суд апеляційної інстанції зазначив, що позивач має право на компенсацію коштів за проїзд до санаторію у повному обсязі, за виключенням витрат на придбання постільної білизни, на підставі статті 20 Закону № 796-XII.

Верховний Суд залишив рішення суду апеляційної інстанції без змін, а касаційну скаргу без задоволення.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до пункту 19 частини першої статті 20 Закону № 796-XII особам, віднесеним до категорії 1, надаються гарантовані державою компенсації та пільги, зокрема: безплатний проїзд один раз на рік до будь-якого пункту України і назад автомобільним або повітряним, або залізничним, або водним транспортом з правом першочергового придбання квитків.

Пунктом 13 Порядку № 936, передбачено відшкодування громадянам один раз на рік вартості проїзду міжміським транспортом до будь-якого населеного пункту України та у зворотному напрямку (без врахування пересадок) здійснюється за рахунок відповідних субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетом та за місцем реєстрації громадян на підставі проїзних квитків, пред'явлених управлінню (відділу) праці та соціального захисту населення райдержадміністрації, виконкому міських, районних у містах рад.

Суд першої інстанції та відповідач у касаційній скарзі покликалися на те, що пунктом 9 Прикінцевих положень Закону України «Про Державний бюджет на 2015 рік» передбачено, що «норми і положення статей 20, 21, 22, 23, 30, 31, 37, 39, 48, 50, 51, 52 та 54 Закону України «Про статус соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» ... застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи із наявних фінансових ресурсів державного і місцевого бюджетів та бюджетів фондів загальнообов'язкового державного страхування.

Верховний Суд звернув увагу на те, що на виконання цього Закону Кабінетом Міністрів України не було затверджено розміру відшкодування витрат на проїзд, які передбачено у пункті 19 статті 20 Закону № 796-XII. Водночас, текст цієї норми дає підстави для висновку про 100% компенсацію витрат на проїзд, незалежно від кількості пересадок.

Таким чином, на час виникнення спірних правовідносин застосуванню підлягають приписи статті 20 Закону № 796-XII як норми прямої дії, що передбачає право особи на безоплатний проїзд один раз на рік до будь-якого пункту України і назад автомобільним або повітряним, або залізничним, або водним транспортом з правом першочергового придбання квитків.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 травня 2020 року у справі № 758/859/16-а можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89434096>.

Огляд судової практики Верховного Суду щодо розгляду справ у сфері захисту прав громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи/ Упоряд.; правове управління (І) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. – Київ, 2021. – 43 стор.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua